

Huvudman

Gällivare kommun
982 81 Gällivare

Ärendet

Tillsyn av grundskolan Sjöparksskolan A och B i Gällivare kommun.

Beslut

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Gällivare kommun att senast **den 25 november 2022** ha vidtagit nedan angivna åtgärder avseende brister rörande särskilt stöd och studiehandledning på modersmål. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas till Skolinspektionen.

Om Gällivare kommun inte följer detta föreläggande kan mer ingripande sanktioner komma att aktualiseras.

Beslutet om föreläggande gäller omedelbart enligt 26 kap. 10 § tredje stycket skollagen. Beslutet om föreläggande får enligt 28 kap. 2 och 18 §§ skollagen inte överklagas.

Gällivare kommun ska vidta följande åtgärder

Särskilt stöd

1. Rektorerna ska se till att starta utredningar avseende angivna 30 elevers (eleverna 1, 3-8, 11-12, 14-33 och 35 enligt bilaga till protokoll, aktbilaga 9) behov av särskilt stöd. Rektorn ska dokumentera vilket datum utredningarna har startats för dessa elever. Denna dokumentation, liksom utredningar som slutförts innan den 18 november 2022, ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder den 25 november 2022 (3 kap. 7 § skollagen).

2. För varje anmälan om behov av särskilt stöd för en elev som inkommer till rektorn ska rektorn starta en utredning. Rektorn ska dokumentera hur många sådana anmälningar som inkommit till rektorn under perioden den 18 augusti till den 18 november 2022 samt vilket datum en utredning har startats för respektive elev (3 kap. 7 § skollagen).
3. För varje sådan utredning om särskilt stöd som avslutas innan den 18 november 2022, ska rektorn eller den som rektorn överlåtit beslutanderätten till fatta beslut om att utarbeta åtgärdsprogram eller beslut om att inte utarbeta åtgärdsprogram. Rektorn ska dokumentera hur många sådana beslut som fattats avseende perioden den 18 augusti till den 18 november 2022. Denna dokumentation ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder den 25 november 2022 (3 kap. 9 § skollagen).
4. Säkerställa att eventuella beslut om anpassad studiegång innehåller en klaggörande motivering utifrån rekvisitet att beslut om anpassad studiegång får fattas om det särskilda stödet inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar samt att beslutet innehåller uppgifter om vilka avvikelser som görs från den timplan och de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen. Fattade beslut i denna del som avser angivna åtta elever (elev 2-3, 8-11, 13 och 15 enligt bilaga till protokoll, aktbilaga 9) ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder den 25 november 2022 (3 kap. 9 och 12 §§ skollagen, 29 kap. 10 § skollagen samt 32 § förvaltningslagen (2017:900)).

Studiehandledning på modersmål

1. Huvudmannen ska skicka in en lista över alla elever på skolan som definieras som nyanlända samt ange vilket modersmål respektive elev har. Denna dokumentation ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder den 25 november 2022 (3 kap. 12 i § skollagen).
2. Rektorerna ska se över behovet av studiehandledning på modersmål för elever som inte är nyanlända. I detta ingår att vid minst ett tillfälle innan den 6 september 2022 i samråd med samtlig undervisande personal samt elevhälsan på skolan upprätta en lista över elever som enligt rektorernas bedömning är i behov av studiehandledning på modersmålet samt ange vilket modersmål respektive elev har. Denna dokumentation ska ges in till Skolinspektionen i samband med huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder den 25 november 2022 (5 kap 4 § skolförordningen (2011:185)).
3. Se till att anordna studiehandledning på modersmål för elever som identifierats enligt punkterna 1 och 2. I detta ingår att huvudmannen ska redogöra för på vilka sätt huvudmannen försökt täcka behovet av studiehandledare på de modersmål som elever som identifierats enligt

punkterna 1 och 2 har. Relevant dokumentation, som använda platsannonser, anställningsavtal, entreprenadavtal och uppdragsavtal, ska bifogas huvudmannens redovisning av vidtagna åtgärder den 25 november 2022 (3 kap. 12 i § skollagen, 5 kap. 4 § skolförordningen och 23 kap. 14 § skollagen).

Anmärkning

Skolinspektionen tilldelar med stöd av 26 kap. 11 § skollagen (2010:800) Gällivare kommun en anmärkning avseende brister rörande utredning av orsakerna till elevens frånvaro samt svenska som andraspråk. Gällivare kommun ska senast **den 25 november 2022** vidta de åtgärder som huvudmannen bedömer är nödvändiga för att avhjälpa påtalade brister. De vidtagna åtgärderna ska senast samma dag skriftligen redovisas för Skolinspektionen.

Beslutet om anmärkning får enligt 28 kap. 2 och 18 §§ skollagen inte överklagas.

Om ärendet

Skolinspektionen har utifrån uppgifter om eventuella missförhållanden inlett en riktad tillsyn av Sjöparksskolan A och B i Gällivare kommun. I tillsynen har Skolinspektionen kontrollerat om verksamheten vid Sjöparksskolan A och B följer gällande bestämmelser om särskilt stöd, frånvaro, svenska som andraspråk och studiehandledning på modersmål.

Tillsynen har genomförts genom att huvudmannen inledningsvis ombetts yttra sig skriftligen samt inkomma med efterfrågad dokumentation. Bland annat har huvudmannen inkommit med dokumentation avseende cirka 40 elever i årskurs 7 och 8 som har ett stort antal underkända betyg samt skriftligen fått redogöra för Sjöparksskolans arbete avseende sex elever med hög skolfrånvaro. Därefter har Skolinspektionen besökt Sjöparsskolan A och B mellan den 3 och 5 maj 2022 och genomfört intervjuer med elever, lärare, personal i elevhälsan och rektorerna samt gjort lektionsobservationer.

Huvudmannen har efter tillsynsbesöket skriftligen besvarat kompletterande frågor samt inkommit med ytterligare dokumentation. Huvudmannen har vidare yttrat sig över allt material av betydelse för beslutet.

Lärare, elevhälsan och rektorerna har uppgett att Sjöparksskolan A och B i praktiken är en skola även om alla elever och all personal har en utsedd rektor och att det är samma regler och rutiner som gäller för båda skolenheterna. I det följande benämns därför de båda skolenheterna sammantaget som Sjöparksskolan eller enbart skolan.

Motivering av beslutet

Skolinspektionen redogör först för de omständigheter som framkommit i tillsynsutredningen och som ligger till grund för myndighetens bedömning, därefter

anges de bestämmelser som tillämpas och slutligen redovisar Skolinspektionen sin bedömning i det här fallet.

Huvudmannen ansvarar enligt 2 kap. 8 § skollagen för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen, föreskrifter som har meddelats med stöd av skollagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar. Vidare ska huvudmannen enligt 4 kap. 7 § skollagen se till att nödvändiga åtgärder vidtas om det framkommer att det finns brister i verksamheten.

Föreläggande

Särskilt stöd

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Lärarna berättar att arbetet med extra anpassningar görs i klassrummet och att det är lärarna som ansvarar för att en elev får extra anpassningar. En lärare berättar att läraren börjar arbetet med extra anpassningar själv för att sedan ta det vidare till mentor och rektor. En annan lärare berättar att om de extra anpassningar som en elev får inte ger effekt försöker läraren med fler och andra anpassningar. Lärarna i en intervjugrupp upplever emellertid att de inte har förutsättningar att ge extra anpassningar till alla elever som behöver det, medan lärarna i en annan intervjugrupp säger att de extra anpassningar som lärarna kan göra inte är tillräckliga för alla elever. Lärarna i en intervjugrupp uppger att det inte finns något riktat stöd till elever på Sjöparksskolan utöver de extra anpassningar som lärarna gör i klassrummet.

Om lärarna uppmärksammar att extra anpassningar inte är tillräckliga för en elev brukar lärarna kontakta rektorerna. Lärarna i en intervjugrupp uppger att en anmälan till rektorerna görs ganska tidigt i processen och att anmälan ofta görs via elevens mentor eller via mail. En lärare i intervjugruppen berättar att det tidigare fanns en blankett för anmälan till rektorerna men att den inte längre används. Lärarna i en annan intervjugrupp berättar att lärarna gör en anmälan till rektorerna med hjälp av en blankett som fylls i och lämnas in. En lärare i intervjugruppen tillägger emellertid att blanketten inte används och att läraren själv aldrig fyllt i blanketten.

Elevhälsan berättar att lärarna ska göra en anmälan till rektorerna när lärarna uppmärksammar att extra anpassningar inte är tillräckliga för en elev. Elevhälsans uppfattning är att lärarna oftast anmäler elevers stödbehov till rektorerna. Rektorerna uppger att lärarna anmäler elever i behov av stöd till elevhälsoteamet och att lärarna, när en sådan anmälan görs, använder något som rektorerna kallar det vita spåret där lärarna fyller i vilka extra anpassningar som är gjorda men som inte fungerar för en elev.

Elevhälsan och rektorerna uppger att skolan genomför utredningar om särskilt stöd. Elevhälsan och rektorerna uppger vidare att en utredning om särskilt stöd

innehåller en kartläggning över hur det ser ut för elever i de olika ämnena och att specialpedagogen utifrån kartläggningen sedan gör en analys av elevens stödbehov. Elevhälsan uppger vidare att utredningar av elevers behov av särskilt stöd dokumenteras.

Inför tillsynsbesöket har Skolinspektionen begärt in dokumentation avseende cirka 40 elever i årskurs 7 och 8 på Sjöparksskolan. Den dokumentation Skolinspektionen begärt in avseende var och en av de aktuella eleverna är bland annat eventuella utredningar av särskilt stöd, eventuella nu gällande åtgärdsprogram samt eventuella beslut om att inte upprätta åtgärdsprogram.

Av dokumentationen framgår att 16 av de elever som Skolinspektionen begärt in dokumentation om, elev 1-16, har beslut om åtgärdsprogram och/eller beslut om anpassad studiegång. Av inkommen dokumentation samt intervju med lärarna framgår vidare att elev 17-33 samt 35 hade underkänt betyg i minst fyra och i vissa fall i över tio ämnen höstterminen 2021. Av betygskatalogen för vårterminen respektive höstterminen 2021, övrig inkommen dokumentation och intervjuer med lärare framgår vidare att dessa elevers kunskapsutveckling endera gått i en negativ riktning eller i vart fall inte i en positiv riktning mellan vårterminen och höstterminen 2021. Många av eleverna har dessutom mycket hög frånvaro, någon elev uppvisar sociala svårigheter och vissa elever har fått gå om eller kommer eventuellt att få gå om en klass. Av inkommen dokumentation samt intervjuer med lärarna och rektorerna framgår att elev 17-33 samt 35:s situation har kommit till rektorernas kännedom.

Elevhälsan och rektorerna uppger att skolan har genomfört utredningar om särskilt stöd avseende flera av eleverna 1-33 samt 35. Skolinspektionen har emellertid, trots upprepade efterfrågningar, enbart mottagit två utredningar om särskilt stöd avseende de aktuella eleverna som genomförts av Sjöparksskolan. Dessa två utredningar avser elev 3 och 10, men elev 3:s utredning är tom. Istället för de efterfrågade utredningarna av elevernas eventuella behov av särskilt stöd har Skolinspektionen avseende vissa av eleverna fått in frånvarokartläggningar och/eller utredningar genomförda av externa aktörer. Avseende tre elever, elev 2, 9 och 13, har Skolinspektionen fått in ett pedagogiskt underlag inför en neuropsykiatrisk utredning. Avseende sju elever, elev 3, 4, 6, 14, 22, 24 och 31, har Skolinspektionen fått in utredningar om särskilt stöd som genomförts av elevernas tidigare skolor.

Elevhälsan har framhållit att flera åtgärdsprogram och beslut om anpassad studiegång baseras på det pedagogiska underlaget som sammanställs inför en neuropsykiatrisk utredning samt på det som framkommit i en neuropsykiatrisk utredning. Rektorerna delar emellertid inte den bilden. Elevhälsan och rektorerna har vidare framhållit att det inte alltid handlar om inlärningssvårigheter när en elev har underkända betyg. I många fall kan det istället vara elevernas mående, frånvaro eller annan problematik som medför att eleverna inte har godkända betyg. Beträffande beslut om anpassad studiegång uppger elevhälsan att en elev kan vara i behov av anpassad studiegång utifrån elevens mående och att skolan i dessa fall kan ta beslut om anpassad studiegång utifrån en inledande

frånvarokartläggning. Elevhälsan anser dock inte att en frånvaroutredning är en utredning av en elevs behov av särskilt stöd.

Av dokumentationsinsamlingen framgår att elev 2-3, 8-11, 13 och 15 har anpassad studiegång. Besluten saknar i vissa fall en klagörande motivering och/eller så framgår inte den anpassade studiegångens omfattning. Av beslutet avseende elev 9 framgår exempelvis att eleven har fått gå om en klass på grund av hög frånvaro och att eleven därför får anpassad studiegång i de ämnen eleven sedan tidigare har betyg i. Det anges vidare att eleven kommer att fokusera på matematik, samhällsorienterande ämnen, svenska och engelska, men inte i vilka ämnen som plockats bort eller i vilken omfattning eleven läser respektive ämne. Av beslutet avseende elev 11 framgår att eleven enbart läser svenska, matematik och engelska, men inte vilka ämnen som plockats bort, i vilken omfattning eleven läser respektive ämne eller varför eleven är i behov av anpassad studiegång.

Elevhälsan och rektorerna uppger att skolan inte fattar några beslut om att inte upprätta åtgärdsprogram om skolan efter en utredning av en elevs behov av särskilt stöd kommer fram till att en elev inte är i behov av sådant stöd.

Rättslig reglering

Av 3 kap. 5 § skollagen framgår att om det inom ramen för undervisningen, genom användning av ett nationellt kartläggningsmaterial eller ett nationellt bedömningsstöd, resultatet på ett nationellt prov eller uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller, och inte annat följer av 7 §, ska eleven skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen. Stödet ska ges med utgångspunkt i elevens utbildning i dess helhet, om det inte är uppenbart obehövt.

Av 3 kap. 7 § skollagen framgår bland annat att om det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, trots att stöd har getts i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen, ska rektorn se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Detsamma gäller om det finns särskilda skäl att anta att sådana anpassningar inte skulle vara tillräckliga. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Samråd ska ske med elevhälsan om det inte är uppenbart obehövt. Om en utredning visar att eleven är i behov av särskilt stöd ska eleven ges sådant stöd. Stödet ska ges med utgångspunkt i elevens utbildning i dess helhet, om det inte är uppenbart obehövt.

Enligt 3 kap. 9 § skollagen ska ett åtgärdsprogram upprättas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av åtgärdsprogrammet ska behovet av särskilt stöd och hur det ska tillgodoseas framgå. Av åtgärdsprogrammet ska det även framgå när åtgärderna ska följas upp och utvärderas och vem som är ansvarig för uppföljningen respektive utvärderingen. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när ett åtgärdsprogram utarbetas. Åtgärdsprogrammet beslutas av rektorn och om

beslutet innebär att särskilt stöd ska ges i en annan elevgrupp eller enskilt enligt 11 § eller i form av anpassad studiegång enligt 12 § kan rektorn inte överlåta sin beslutanderätt till någon annan. Om en utredning enligt 7 § visar att eleven inte behöver särskilt stöd, ska rektorn eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till istället besluta att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas.

Enligt 3 kap. 12 § skollagen får ett beslut enligt 7 § innebära avvikelser från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen och det särskilda stödet för en elev inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar. I grundskolan ska den anpassade studiegången utformas så att eleven så långt som möjligt får förutsättningar att nå behörighet till gymnasieskolans nationella program. Rektorn ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning i den aktuella skolformen.

Av 28 kap. 16 § skollagen framgår att beslut i fråga om åtgärdsprogram enligt 3 kap. 9 § och anpassad studiegång enligt 3 kap. 12 § får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Enligt 32 § förvaltningslagen ska ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt innehålla en klagörande motivering om det inte är uppenbart obehövligt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som varit avgörande för myndighetens ställningstagande.

Skolinspektionens bedömning

Extra anpassningar

Av ovan redovisande omständigheter har det inte framkommit annat än att Sjöparksskolans arbete med extra anpassningar uppfyller författningarnas krav. Skolinspektionen har således inget att erinra i denna del.

Anmälan av elever i eventuellt behov av särskilt stöd

Av utredningen i ärendet framgår att rektorerna menar att en anmälan om att en elev kan vara i behov av särskilt stöd görs till rektorerna genom det så kallade vita spåret. Flera lärare uppger emellertid att även om det finns en blankett för att anmäla elever i eventuellt behov av särskilt stöd till rektorerna används inte blanketten. Vissa lärare uppger istället att de kan göra en anmälan via elevens mentor eller via mail. Skolinspektionen konstaterar mot denna bakgrund att det finns vissa oklarheter kring hur lärarna ska gå tillväga för att anmäla en elev i eventuellt behov av särskilt stöd till rektorerna, vilket i myndighetens mening kan medföra en risk för att elever i eventuellt behov av särskilt stöd inte anmäls till rektorerna. Av det förhållandevis stora antal elevexempel som Skolinspektionen tagit del av framgår emellertid att elever som riskerar att inte uppnå kunskapskraven trots att stöd getts i form av extra anpassningar eller som annars har en problematisk skolsituation i regel kommer till rektorernas kännedom. Skolinspektionen bedömer mot denna bakgrund att utredningen i ärendet inte ger

stöd för slutsatsen att det finns brister i Sjöparksskolans arbete med att anmäla elever i eventuellt behov av särskilt stöd till rektorerna.

Utredning av om en elev är i behov av särskilt stöd

Av inkommen dokumentation framgår att det finns i vart fall tolv elever på Sjöparksskolan, elev 1, 3-8, 11-12 samt 14-16 enligt bilaga till protokoll, aktbilaga 9, som har ett beslut om åtgärdsprogram och/eller ett beslut om anpassad studiegång men ingen utredning av elevernas behov av särskilt stöd. Av inkommen dokumentation samt intervjuer med lärare framgår vidare att det därtill finns i vart fall 18 elever på Sjöparksskolan, elev 17-33 och 35 enligt bilaga till protokoll, aktbilaga 9, som inte utretts för särskilt stöd trots att eleverna under lång tid inte uppnått kunskapskraven i flera ämnen, det finns särskilda skäl att anta att extra anpassningar inte kommer vara tillräckliga eller som uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Skolinspektionen noterar att elevhälsan och rektorerna har uppgett att det finns utredningar om särskilt stöd avseende flera av de aktuella eleverna, men dessa utredningar har inte, trots upprepade förfrågningar, skickats in till Skolinspektionen. Skolinspektionen bedömer mot denna bakgrund att utredningen i ärendet ger stöd för att Sjöparksskolan i stor utsträckning underlåter att genomföra utredningar av elevers behov av särskilt stöd. Detta utgör en allvarlig brist.

I sammanhanget vill Skolinspektionen framhålla att en utredning av en extern aktör inte kan anses utgöra en utredning av en elevs behov av särskilt stöd. Vidare kan ett beslut om åtgärdsprogram och/eller anpassad studiegång inte ensamt baseras på en utredning om särskilt stöd som genomförts av en tidigare skola. I de fall en elev har en utredning om särskilt stöd från en tidigare skola måste skolan fortfarande genomföra en egen utredning utifrån förutsättningarna och lärmiljön vid elevens nuvarande skola. Inte heller en utredning av orsakerna till en elevs frånvaro kan ensamt ligga till grund för ett beslut om åtgärdsprogram och/eller anpassad studiegång såvida inte skolan även utrett elevens behov av särskilt stöd i samband frånvaroutredningen. Dokumentation från en tidigare skolenhet, utredningar från externa aktörer och/eller frånvaroutredningar kan dock med fördel utgöra en del av underlaget till nuvarande skolas utredning av en elevs behov av särskilt stöd. Vad gäller det pedagogiska underlag inför en neuropsykiatrisk utredning som Skolinspektionen tagit del av avseende en del elever finns det inget som hindrar att detta underlag används som en utredning av elevens behov av särskilt stöd. När skolan upprättat det pedagogiska underlaget inför en neuropsykiatrisk utredning behöver skolan emellertid bedöma om eleven är i behov av särskilt stöd eller inte samt fatta ett beslut om åtgärdsprogram eller ett beslut om att inte upprätta åtgärdsprogram då detta inte kan avvakta till efter den externa aktörens utredning.

Skolinspektionen bedömer vidare att det utgör en brist att skolan inte fattar ett beslut om att inte upprätta åtgärdsprogram om skolan efter genomförd utredning av en elevs behov av särskilt stöd kommer fram till att eleven inte behöver sådant stöd.

Anpassad studiegång

Skolinspektionen bedömer att det finns brister i skolans beslut om anpassad studiegång. Flera av besluten saknar en klagörande motivering utifrån rekvisitet att beslut om anpassad studiegång enbart får fattas om det särskilda stöd som eleven får inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar. Vidare framgår i flera beslut inte den anpassade studiegångens omfattning med tillräcklig konkretion såtillvida att det inte framgår vilken avvikelse från gällande timplan och de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen som beslutet innebär.

Studiehandledning på modersmål

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Lärarna uppger att det finns både nyanlända elever och andra elever på skolan som är i behov av studiehandledning på modersmål men som inte får sådan studiehandledning. Det finns dock en lärare i förberedelseklassen som ger studiehandledning på arabiska, men lärarna uppger att det finns många elever på skolan som skulle behöva studiehandledning på andra språk än arabiska. Elevhälsan uppger att skolan bara erbjuder studiehandledning på arabiska.

Rektorerna berättar att det finns personal på skolan som kan ge studiehandledning på arabiska och att detta kommer bli en formell tjänst i maj 2022. Rektorerna uppger vidare att det finns personal på skolan som behärskar ukrainska och thailändska. I övrigt har skolan inte möjlighet att ge studiehandledning på modersmål trots att det finns elever som skulle behöva studiehandledning på flera andra språk. Rektorerna uppger att det saknas studiehandledare på flera språk för såväl elever i förberedelseklassen som för andra elever.

Gällivare kommun har ombetts yttra sig över om och i så fall på vilka sätt samt vid vilket eller vilka tillfällen som huvudmannen försökt rekrytera studiehandledare på de modersmål som eleverna på Sjöparksskolan har. Huvudmannen har uppgett att det finns studiehandledare på arabiska, persiska och dari på Sjöparksskolan men att det inte finns personal att tillgå för studiehandledning på andra språk.

Av inhämtad dokumentation framgår att det i slutet av mars 2022 fanns elever i förberedelseklassen med modersmålen arabiska, dari, engelska, tyska, thailändska, ukrainska, somaliska, mongoliska, tigrinja och amhariska.

Rättslig reglering

Av 3 kap 12 i § skollagen framgår att en nyanländ elev som tagits emot inom skolväsendet i högstadiet ska få studiehandledning på modersmålet om det inte är uppenbart obehövligt. Studiehandledningen ska syfta till att ge eleven förutsättningar att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås. Studiehandledningen får ges på elevens starkaste skolspråk, om det är ett annat än modersmålet.

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att studiehandledningen måste utgå från elevens stödbehov i förhållande till den planerade undervisningen utifrån kursplanen och kunskapskraven i ämnet. Enligt regeringens uppfattning förutsätter det dels att eleven är delaktig, dels ett samarbete mellan ämnesläraren och studiehandledaren samt att studiehandledaren har kunskaper i kursplaner och kunskapskrav i de ämnen som denne handleder i (prop. 2017/18:194 s. 39).

Enligt 23 kap. 14 § skollagen för uppgifter som avser studiehandledning på modersmålet inom grundskolan överlämnas till en annan huvudman inom skolväsendet. Ett överlämnande av uppgifter som avser studiehandledning på modersmålet får innebära att studiehandledning ges i interaktiv form med informations- och kommunikationsteknik där eleven och studiehandledaren är åtskilda i rum men inte i tid.

Av förarbetena till bestämmelsen framgår att det inte uppställs något krav på att en huvudman ska ha gjort vad som rimligen kan krävas för att anordna studiehandledning inom den egna organisationen för att huvudmannen ska kunna överlämna uppgiften att ge studiehandledning på modersmålet till en annan huvudman inom skolväsendet (prop. 2019/20:127 s. 159).

Enligt 5 kap. 4 § första stycket skolförordningen (2011:185) ska en elev få studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver det. Av bestämmelsens tredje stycke följer att studiehandledning får ges i interaktiv form med informations- och kommunikationsteknik, där eleven och studiehandledaren är åtskilda i rum men inte i tid, om det inte finns någon lämplig person inom skolenheten som kan ge studiehandledning och huvudmannen trots upprepade ansträngningar inte har lyckats anställa en sådan.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det utgör en brist att alla elever som är i behov av studiehandledning på modersmål på Sjöparksskolan inte får sådan studiehandledning. Detta gäller både nyanlända elever och andra elever. Av utredningen i ärendet framgår att det saknas studiehandledare i i vart fall somaliska, mongoliska, tigrinja och amhariska.

Skolinspektionen noterar även att det finns personal på skolan som behärskar engelska, tyska, thailändska och ukrainska, men det framgår inte av utredningen om denna personal har ett formellt ansvar för att ge studiehandledning på de aktuella språken till elever i förberedelseklassen. Att det saknas personal som är formellt ansvarig för att ge studiehandledning på modersmål medför i Skolinspektionens mening en risk dels för att elever som är i behov av studiehandledning inte får sådan studiehandledning i praktiken, dels att den studiehandledning som ges inte sker på ett sådant strukturerat och organiserat sätt samt i en sådan omfattning att eleverna ges förutsättningar att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Val av ingripande

Skolinspektionen får förelägga en huvudman som står under dess tillsyn att fullgöra sina skyldigheter om verksamheten inte uppfyller de krav som följer av de föreskrifter som gäller för verksamheten (26 kap. 10 § skollagen).

Gällivare kommuns verksamhet vid Sjöparksskolan uppfyller inte författningarnas krav vad gäller utredning av elevers behov av särskilt stöd, beslut om anpassad studiegång, beslut om att inte upprätta åtgärdsprogram samt studiehandledning på modersmål. Skolinspektionen bedömer att detta utgör allvarliga brister. Det finns därför skäl att förelägga Gällivare kommun att fullgöra sina skyldigheter och vidta åtgärder för att avhjälpa bristerna.

Anmärkning

Frånvaro

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Lärarna uppger att lärarna rapporterar elevfrånvaro i ett digitalt system, varigenom berörd vårdnadshavare omgående informeras om att en elev har oanmäld frånvaro. Lärarna och elevhälsan berättar vidare att om en elev har 20 procent frånvaro eller mer under en månads tid ska detta anmälas till rektorerna eller skolans socialpedagog oavsett om det är fråga om anmäld eller oanmäld frånvaro. Socialpedagogen utreder sedan orsakerna till elevens frånvaro enligt det så kallade lila spåret. När socialpedagogen startar en utredning av orsakerna till en elevs frånvaro informerar socialpedagogen rektorerna om att en utredning har startats.

Inför tillsynsbesöket har Gällivare kommun fått besvara skriftliga frågor och inkomma med efterfrågad dokumentation, bland annat utredningar av orsaker till frånvaro, avseende sex elever på Sjöparksskolan. Av den skriftliga utredningen framgår att fem av dessa elever, elev 3, 8, 13, 15 och 20 enligt bilaga till protokoll, aktbilaga 9, har haft cirka 80 – 100 frånvaro under stora delar av läsåret 2021/22. Flera av eleverna har även haft hög frånvaro under tidigare läsår, endera på Sjöparksskolan eller på elevernas tidigare skolor. Avseende fyra av eleverna, elev 8, 13, 15 och 20, har huvudmannen uppgett att elevernas frånvaro utretts enligt det så kallade lila spåret. Huvudmannen har emellertid bara bifogat sådana utredningar avseende elev 13 och elev 20. Huvudmannen har inte svarat på om elev 3:s frånvaro har utretts och ingen utredning avseende elev 3:s frånvaro har bifogats.

Skolinspektionen har även mottagit frånvaroutredningar avseende fler elever än de elever Skolinspektionen uttryckligen begärt in sådan dokumentation om. Dessa utredningar är genomförda enligt samma mall som de utredningar som Skolinspektionen mottagit avseende elev 13 och 20. Socialpedagogen har uppgett att de frånvaroutredningar Skolinspektionen tagit del av enbart utgör den inledande delen av det så kallade lila spåret och att socialpedagogen, utöver de utredningar som skickats in till Skolinspektionen, även har genomfört fördjupande utredningar avseende alla elever med hög frånvaro utom två. Skolinspektionen har

fått in en sådan fördjupande utredning, avseende elev 35. På fråga till huvudmannen om skolan genomfört fördjupande utredningar avseende elev 8, 13, 15 och 20 har huvudmannen uppgett att sådana utredningar inte har genomförts avseende de aktuella eleverna.

De utredningar Skolinspektionen tagit del av avseende bland annat elev 13 och 20 består av sammantaget sex frågor där eleven och elevens vårdnadshavare fått svara på om det är något i skolan som orsakat frånvaron, vad som fungerar bra i skolan samt vad skolan, lärarna, vårdnadshavare respektive eleven själv kan göra för att närvaron ska öka. De svar som skrivits ner till var och en av frågorna är kortfattade och i många fall anges endast att eleven inte vet varför denne inte är i skolan och att eleven och/eller elevens vårdnadshavare inte vet vad skolan, lärarna, vårdnadshavare respektive eleven själv kan göra för att närvaron ska öka.

Rektorerna uppger att rektorerna anmäler elevers frånvaro till huvudmannen vid bestämda tillfällen under läsåret. Vid dessa tillfällen anmäler rektorerna elever som haft 20 procent frånvaro eller mer under två månader. Mellan dessa bestämda tillfällen anmäler rektorerna även elever som haft 100 procent frånvaro under en månads tid till huvudmannen.

Rektorerna har vidare uppgett att Gällivare kommun samordnar insatser med externa aktörer avseende elever med hög skolfrånvaro. Av de elevexempel Skolinspektionen tagit del av framgår att viss samordning med externa aktörer har skett avseende flera av de aktuella eleverna.

Rättslig reglering

Enligt 7 kap. 2 § skollagen har barn som är bosatta i Sverige skolplikt.

Av 7 kap. 3 § skollagen framgår att alla barn som omfattas av den allmänna skolplikten har rätt till grundläggande utbildning i allmän skola.

Enligt 7 kap. 17 § första stycket skollagen ska en elev i grundskolan delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltigt skäl att utebli. Av bestämmelsens fjärde stycke följer att om en elev i grundskolan utan giltigt skäl uteblir från den obligatoriska verksamheten, ska rektorn se till att elevens vårdnadshavare samma dag informeras om att eleven har varit frånvarande. Om det finns särskilda skäl behöver elevens vårdnadshavare inte informeras samma dag.

Enligt 7 kap. 19 a § skollagen ska rektorn, om en elev har upprepad eller längre frånvaro från den verksamhet som anordnas för utbildningen i bland annat grundskolan, oavsett om det är fråga om giltig eller ogiltig frånvaro, se till att frånvaron skyndsamt utreds om det inte är obehövt. Utredningen ska genomföras i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare samt med elevhälsan. Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 3 kap. 7 § är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas. När en utredning om en elevs frånvaro har inletts ska rektorn se till att frånvaron skyndsamt anmäls till huvudmannen.

I förarbetena till bestämmelsen framhåller regeringen att en utredning av orsakerna till en elevs frånvaro alltid måste baseras på elevens hela situation. Regeringen framhåller vidare att enligt Skolverkets allmänna råd beror en elevs omfattande frånvaro ofta på en komplex situation med olika slags problem som kan röra både hem och skola. Många av orsakerna kan vara skolrelaterade och kräva åtgärder i skolan. Samtidigt kan hemförhållandena vara svåra och i vissa fall förekommer det att vårdnadshavaren inte bidrar till, eller på grund av sociala orsaker inte har möjlighet att se till, att eleven går till skolan. Det förekommer också att organisatoriska faktorer är orsaken till en elevs långvariga frånvaro. Exempel på detta kan vara brister i frånvarorapportering, låg grad av lärarkontakt, håltimmar, lärarbyten, brister i lärandemiljön eller otydlig ansvarsfördelning bland vuxna i skolan (Skolverket, Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan, s. 22). Utöver dessa exempel nämner regeringen att det även kan finnas fall där vårdnadshavare medvetet håller barn borta från skolan, exempelvis vid en utlandsresa där eleven inte beviljats ledighet eller p.g.a. psykisk ohälsa. I vissa extrema fall kan det vara fråga om hedersförtryck och att barnet blivit bortfört från landet (prop. 2017/18:182 s. 58).

Frågan om hur omfattande en utredning av frånvaro behöver vara måste avgöras i det enskilda fallet. Som Skolverket påpekar kan det i vissa fall räcka med en enklare utredning. Ett exempel på det kan vara att vid en längre sjukfrånvaro begära ett läkarintyg. I andra fall kan det behöva utredas om elevens frånvaro beror på en för eleven otillfredsställande lärandemiljö, t.ex. bristande bemötande eller behov av särskilt stöd. Eftersom varje elevs förutsättningar är olika och orsakerna till frånvaro är mångfacetterade krävs det i andra fall en mer omfattande utredning av vad som har orsakat frånvaron för den enskilde eleven. Detta förutsätter att både skolpersonal och personal inom elevhälsan har kunskap om riskfaktorer för frånvaro, om upptäckt och åtgärder samt kännedom om beprövad erfarenhet och forskning om frånvaro. Den nya bestämmelsen föreslås inte innehålla några detaljerade krav på hur utredningen om frånvaro ska genomföras. Fokus vid utredningen bör vara på att kartlägga orsakerna till frånvaron och att kartläggningen utgör ett underlag för att sätta in åtgärder som gör att eleven kan bryta ett negativt frånvaromönster (prop. 2017/18:182 s. 59 f.).

I 7 kap 21 § andra stycket skollagen anges att hemkommunen i frågor som rör skolpliktiga elever som avses i 19 a § vid behov ska samordna insatser med samhällsorgan, organisationer eller andra som berörs.

Av 7 kap. 22 § skollagen följer att huvudmannen ska se till att eleverna i dess grundskola fullgör sin skolgång.

Skolinspektionens bedömning

Av ovan redovisade omständigheter har inte framkommit annat än att verksamheten vid Sjöparksskolan uppfyller författningarnas krav vad gäller skyldigheten att samma dag informera elevens vårdnadshavare om en elev utan giltigt skäl uteblir från den obligatoriska verksamheten samt hemkommunens skyldighet att samordna insatser med externa aktörer i frågor som rör skolpliktiga

elever med hög skolfrånvaro. Skolinspektionen har således inget att erinra i dessa delar.

Skolinspektionen bedömer att utredningen i ärendet visar att Sjöparksskolan vid upprepad eller längre skolfrånvaro genomför utredningar av orsakerna till elevers frånvaro. Skolinspektionen bedömer emellertid att skolans utredningar av orsakerna till i vart fall elev 3, 8, 13, 15 och 20:s frånvaro är bristfälliga såtillvida att skolan inte bifogat utredningar av elev 3, 8, och 15:s frånvaro trots att sådana utredningar har efterfrågats samtidigt som de utredningar som bifogats avseende elev 13 och 20 inte är tillräckligt omfattande i förhållande till elevernas ytterst omfattande och långvariga frånvaro.

I vissa fall av upprepad eller längre skolfrånvaro kan en summarisk utredning av orsakerna till elevens frånvaro vara tillräcklig, men om en sådan utredning och de åtgärder som skolan vidtar utifrån resultatet av utredningen inte ger avsedd effekt är det viktigt att utredningen fördjupas till att omfatta elevens hela situation. Detta innebär att skolan vid en utredning av en elevs frånvaro måste kartlägga samtliga förhållanden, såväl inom som utanför skolan, som kan ha betydelse för elevens frånvaro samt utifrån kartläggningen göra en sammantagen analys och ta ställning till vad skolan tror orsakar elevens frånvaro. Utredningen ska syfta till att identifiera möjliga orsaker till frånvaron så att skolan kan sätta in adekvata åtgärder som gör att eleven kan bryta ett negativt frånvaromönster. De utredningar av orsakerna till elevers frånvaro som Skolinspektionen tagit del av, med undantag från utredningen avseende elev 35, kan inte anses ge en samlad bild av elevernas situation. Utredningarna redogör inte för hur elevernas skolsituation ser ut utifrån till exempel inlärningsmässiga, organisatoriska och/eller sociala aspekter samt för om det finns förhållanden utanför skolan, såsom till exempel sjukdom eller omständigheter i elevernas hemförhållanden, som kan påverka elevernas frånvaro. Det framgår vidare inte vad skolan tror orsakar elevernas frånvaro. Detta utgör brister.

Skolinspektionen bedömer vidare att det utgör en brist att rektorerna vid Sjöparsskolan inte gör en anmälan till huvudmannen i samband med att skolan startar en utredning av orsakerna till en elevs frånvaro.

Svenska som andraspråk

Omständigheter som ligger till grund för bedömningen

Av intervjuer med lärare, elevhälsan och rektorerna framgår att elever i skolans förberedelseklass ges undervisning i svenska som andraspråk. Elever som inte är inskrivna i skolans förberedelseklass får emellertid ingen undervisning i svenska som andraspråk, trots att det finns flera elever på skolan som är i behov av sådan undervisning.

Rektorerna och huvudmannen har uppgett att Sjöparksskolan har frigjort en heltidstjänst för undervisning i svenska som andraspråk inför läsåret 2022/23.

Tjänsten kommer att fördelas på två personer med rätt behörighet som redan finns inom organisationen.

Rättslig reglering

Enligt 10 kap. 4 § första stycket skollagen ska undervisningen omfattande ämnena bild, engelska, hem- och konsumentkunskap, idrott- och hälsa, matematik, musik, naturorienterande ämnen, samhällsorienterande ämnen, slöjd, svenska eller svenska som andraspråk och teknik.

Enligt 5 kap 14 § skolförordningen (2011:185) ska undervisning i svenska som andraspråk, om det behövs, som anordnas för 1. elever som har ett annat språk än svenska som modersmål, 2. elever som har svenska som modersmål och som har tagits in från skolor i utlandet, och 3. invandrarelever som har svenska som huvudsakligt umgängesspråk med en vårdnadshavare. Rektorn beslutar om undervisning i svenska som andraspråk för en elev.

Av 5 kap 15 § skolförordningen framgår att undervisning i svenska som andraspråk ersätter undervisning i svenska.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att det utgör en brist att skolan inte anordnat undervisning i svenska som andraspråk för elever som inte är inskrivna i skolans förberedelseklass under läsåret 2021/22, trots att det finns elever som är i behov av sådan undervisning.

Val av ingripande

Skolinspektionen får i stället för att meddela ett föreläggande tilldela en huvudman som står under dess tillsyn en anmärkning vid mindre allvarliga överträdelser av vad som gäller för verksamheten (26 kap. 11 § skollagen). Huvudmannen är då skyldig att inom viss tid åtgärda de brister som föranlett anmärkningen. Gällivare kommuns verksamhet vid Sjöparksskolan uppfyller inte författningarnas krav vad gäller utredning av orsakerna till elevers frånvaro och svenska som andraspråk.

Vad gäller bristen avseende utredning av orsakerna till elevers frånvaro framgår att skolan har rutiner för att utreda orsakerna till elevers frånvaro och att sådana utredningar genomförs enligt den aktuella rutinen, även om en del av de utredningar Skolinspektionen tagit del av är bristfälliga. Det framgår vidare att rektorerna vid Sjöparksskolan anmäler elever med hög skolfrånvaro till huvudmannen även om tidpunkten för anmälan inte är kopplad till att skolan startat en utredning av orsakerna till en elevs frånvaro.

Vad gäller bristen avseende undervisning i svenska som andraspråk framgår att skolan vidtagit vissa åtgärder för att tillse att elever som är i behov av undervisning i svenska som andraspråk ska få sådan undervisning under läsåret 2022/23.

Mot bakgrund av ovan redovisande omständigheter bedömer Skolinspektionen
bristerna som mindre allvarliga och finner därför skäl att tilldela Gällivare kommun
en anmärkning i dessa avseenden.

Beslutet har fattats av enhetschef Eva-Lena Ölund Brändström.

Juristen Ellen Sjögren har varit föredragande i ärendet.